

# راهکارهای افزایش اثر بخشی دروس سازماندهی مواد از دیدگاه دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان\*

احمد شعبانی<sup>۱</sup>، رویا خدادوستان<sup>۲</sup>، رسول سعادت<sup>۳</sup>

## مقاله پژوهشی

### چکیده

**مقدمه:** مجموعه منابع کتابخانه باید براساس روش‌های متعارف و استانداردهای جهانی، فهرست‌نویسی و سازماندهی شود تا به نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان کتابخانه به شکل مطلوب پاسخ داده شده، و دستیابی سریع به منابع کتابخانه‌ای میسر شود. پژوهش حاضر با هدف شناسایی راهکارهای افزایش اثر بخشی دروس سازماندهی مواد از دیدگاه دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان انجام شد.

**روش بررسی:** روش پژوهش توصیفی-پیمایشی و نوع مطالعه کاربردی بوده است. جامعه آماری پژوهش، ۱۵۴ نفر از دانشجویان نیم سال دوم تا هفتم کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ خورشیدی است که ۸۷ نفر به عنوان نمونه آماری متناسب با حجم انتخاب شدند. جهت نمونه‌گیری از روش طبقه‌ای تصادفی استفاده شد. برای نیل به اهداف تحقیق از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد. به منظور تعیین روایی ابزار، پرسش‌نامه مذکور بین ۴ نفر از متخصصین این حوزه توزیع و روایی آن بررسی گردید. برای تعیین پایایی پرسش‌نامه از  $\alpha$  Crunch استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ و در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین، و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون‌های t تک نمونه‌ای و  $t^2$  هتلینگ استفاده شد.

**یافته‌ها:** بر اساس t مشاهده شده ( $\text{Sig} = /001$ )، میزان کلیه مولفه‌ها بیش‌تر از سطح متوسط بود. ضمناً نتایج حاصله از  $t^2$  هتلینگ نشان داد که میزان تاثیر مولفه بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان (۴/۱۵) بیشتر از سایر مولفه‌ها و میزان تاثیر مولفه فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات (۳/۷۹) کمتر از سایر مولفه‌ها بوده است.

**نتیجه‌گیری:** دروس سازماندهی مواد صرف تدریس در محیط‌های آموزشی، نمی‌توانند آنگونه که باید تاثیرگذار باشند. برای تاثیرگذاری مطلوب این دروس، لازم است عوامل گوناگون مانند بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان، محتوای دروس سازماندهی مواد با توجه به نیازها و علایق دانشجویان، و فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات را در نظر گرفت.

**واژه‌های کلیدی:** برنامه‌ریزی آموزشی؛ علم اطلاعات؛ کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ دانشگاه‌ها.

پذیرش مقاله: ۹۲/۱۱/۱۲

اصلاح نهایی: ۹۲/۱۱/۹

دریافت مقاله: ۹۲/۳/۱۶

**ارجاع:** شعبانی احمد، خدادوستان رویا، سعادت رسول. راهکارهای افزایش اثر بخشی دروس سازماندهی مواد از دیدگاه دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۳؛ ۱۱(۵): ۵۵۸-۵۶۷.

\*- این مقاله حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد می‌باشد.

۱- استاد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۲- کارشناس ارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

Email: saadat.rasul@gmail.com

۳- کارشناس ارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، قم، ایران (نویسنده مسؤول)

## مقدمه

مجموعه کتابخانه در صورتی قابل استفاده است که مراجعه کنندگان نیازهای اطلاعاتی خود را به سرعت و سهولت از میان آنها بازیابی کنند از این رو لازم است مجموعه منابع کتابخانه براساس روش‌های متعارف و استانداردهای جهانی، فهرست‌نویسی و سازماندهی شود تا به نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان کتابخانه به شکل مطلوب پاسخ داده شده و دستیابی سریع به منابع کتابخانه‌ای میسر شود.

فهرست نویسی، ثبت مشخصات کتابشناختی منابع اطلاعاتی برای سازماندهی و تهیه فهرست، فرایندی علمی و پژوهشی است که برای آماده سازی مجموعه و تعیین شناسه‌های لازم برای مدارک موجود آن فراهم شده است به نحوی که دستیابی سریع و صحیح را به آن مدرک میسر سازد (۱).

سازماندهی مواد، قلب و مرکز ثقل کارکردهای کتابخانه و رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی محسوب شده به طوری که بخش عمده‌ای از آموزش این رشته به این وظیفه و کارکرد اختصاص دارد. در متون آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، سازماندهی منابع مشتمل بر چند بخش تلقی شده است: فهرست‌نویسی، رده‌بندی، نمایه‌سازی. برای اینکه هر کتاب از نظر ظاهری، فیزیکی، محتوایی و موضوعی به طور دقیق سازماندهی و تنظیم گردد به سه صورت فهرست‌نویسی می‌شود. فهرست نویسی توصیفی، فهرست نویسی تحلیلی و رده‌بندی (۲).

بر این مبنا فرآیند مهمی از آموزش علم اطلاعات و دانش‌شناسی در قرن بیستم میلادی و سال‌های متعاقب، مبتنی بر شکل‌گیری نظام آموزشی ویژه‌ای شد که دانشجویان توانمندی اخذ فنون مزبور را عهده‌دار شدند. از آنجا که درس سازماندهی مواد به منزله فرآیندی مهم از آموزش دانشجویان رشته مزبور و اطلاع‌رسانی در دوره کارشناسی تلقی شده، انجام پژوهش در این حوزه جهت پی بردن به عوامل تاثیرگذار بر اثربخشی هر چه بیشتر دروس سازماندهی مواد ضروری است. نگاهی به متون مربوط به این حوزه نشان می‌دهد که پژوهش‌های چندی در مورد این موضوع، به

صورت مستقیم و یا غیر مستقیم، انجام گرفته است. در پژوهش‌هایی که به تاثیر فناوری اطلاعات بر دروس رشته کتابداری و اطلاع رسانی مبادرت شد، نتایج نشان داد که با توجه به پیشرفت سریع فناوری اطلاعات لازم است که دروس بیشتری در این زمینه و کاربرد رایانه در کتابخانه ارائه شده و گرایش‌های موجود در برنامه آموزشی از نظر محتوایی بایستی مورد تجدید نظر قرار گیرد (۳). از طرفی، فقدان برنامه‌ای خاص در استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی، وضعیت نامتعادل نیروی انسانی و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، کندی و قطع مستمر ارتباط با اینترنت وعدم شناخت ابزارهای الکترونیکی فهرست نویسی، کتابخانه‌های مورد نظر را در استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی برای سازماندهی مواد با مشکل روبرو کرده است (۴).

پژوهش دیگر، به لزوم بازنگری در سرفصل‌های دروس رشته اشاره کرده و با توجه به دگرگونی‌های متفاوت در خدمات اجتماعی علم اطلاعات و دانش‌شناسی همراه با فناوری، سرفصل‌های جدیدی را برای دروس مذکور پیشنهاد کرده است (۵).

پژوهش صورت گرفته در حوزه مشکلات کنونی آموزش علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز پیشنهادهایی برای تغییر سرفصل دروس با توجه به شرایط جدید محیط اطلاعاتی و امکانات موجود ارائه می‌دهد. تاکید پژوهش بر فهرست نویسی رایانه‌ای در مباحث فهرست نویسی و رده‌بندی بوده به نحوی که باید بیشتر بر جنبه‌های مدیریت رایانه‌ای امور و چگونگی کار با لوح‌های فشرده کتابشناسی ملی ایران و کتابخانه کنگره و استانداردهای ذخیره‌سازی داده‌ها توجه شود (۶). بررسی تمامی آثار فارسی از جمله کتاب، پژوهش و همایش‌هایی که به عنوان ابزار و یا به عنوان منابع پایه در این حوزه، بر روند کار سازماندهی مواد تاثیر داشته است، نشان داد که بیشتر آثار موجود در این حوزه، ترجمه است و پژوهش‌های انجام شده بیشتر به عنوان ابزاری برای سازماندهی بوده‌اند. سازماندهی مواد پس از ورود رایانه به کتابخانه‌ها به کلی متحول شده و نیازمند توجه بیشتر کتابداران به ابداع و به کارگیری روش‌های

سال دوم تا هفتم کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ خورشیدی بود. تعداد دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه اصفهان ۸۲ نفر معادل ۵۴/۰۲ درصد، دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نیز ۷۲ نفر معادل ۴۵/۹۸ درصد می‌باشد.

حجم نمونه با استفاده از فرمول نمونه‌گیری عمومی کوکران (Cochran) برآورد شد.

$$n = \frac{Nt^2S^2}{Nd^2 + t^2s^2}$$

با جایگذاری اعداد مربوطه در فرمول مزبور حجم نمونه به صورت زیر محاسبه شد.

$$n = \frac{154 \times 1.96^2 \times 0.13}{154 \times 0.05^2 + 1.96^2 \times 0.13} = 87$$

برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم استفاده شده (۸۷ نفر)، زیرا جامعه آماری دارای گروه‌های کوچک‌تری می‌باشد. جهت گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد. این پرسش‌نامه با استفاده از منابع علمی مرتبط با موضوع، به منظور جمع‌آوری نظرات دانشجویان کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی در خصوص بررسی راهکارهای افزایش اثربخشی درس سازماندهی مواد تهیه گردید. پرسش‌نامه مزبور شامل ۳۷ سؤال بسته است که بر اساس سه مولفه زیر تنظیم گردید:

۱. بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان (۱۶ سؤال)،
۲. محتوای درس سازماندهی مواد با توجه به نیازها و علایق دانشجویان (۱۰ سؤال)،
۳. فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات (۱۱ سؤال).

به منظور تعیین روایی محتوایی و صوری در این پژوهش، پرسشنامه مذکور بین ۴ نفر از متخصصین این حوزه توزیع و روایی آن بررسی گردید و سپس اصلاحات مورد نظر در پرسش‌نامه گنجانده شد.

جدید در سازماندهی محیط الکترونیکی است (۷). یک پژوهش در آفریقای جنوبی نشان داد که فقدان دانش عمومی و مهارت‌های تحلیلی دانشجویان، کمبود ابزارهای فهرست‌نویسی، کمبود رایانه و برنامه‌های نرم‌افزاری برای فهرست‌نویسی پیوسته و اختصاص یک نیمسال برای تدریس فهرست‌نویسی و رده‌بندی، باعث می‌شود که دانشجویان به سختی بتوانند کارکردن با ابزار کار عملی کتابخانه را فراگیرند (۸).

تازه‌ترین پژوهش‌ها نیز حاکی از آن است که فهرست‌نویسی و رده‌بندی نیاز گسترده به آگاهی از قوانین و روش‌های کنترل کتابشناختی و مهارت‌های پیشرفته استفاده از ابزار و منابع، سرعنوان‌های موضوعی و رده‌بندی دارد؛ در نتیجه، نیاز به تغییر در روش‌ها و شیوه‌های آموزش فهرست‌نویسی و تغییر در برنامه آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی وجود دارد (۹).

این پژوهش‌ها نشان دهنده اهمیت توجه به درس سازماندهی مواد در آموزش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی است و لزوم بازنگری در برنامه درسی این حوزه را بیش از پیش نمایان می‌سازد. بنابراین، بررسی عوامل موثر بر اثربخشی درس سازماندهی مواد، به صورت اختصاصی، دارای اهمیت زیادی بوده و این پژوهش نیز به اثربخشی درس سازماندهی مواد با توجه به دیدگاه‌های دانشجویان کارشناسی رشته مزبور می‌پردازد.

این دیدگاه در ابعاد مهارت‌های حرفه‌ای، توانایی تخصصی و نیازهای دانشجویان مورد توجه واقع خواهد شد.

بر این اساس، با توجه به ماهیت موضوع، پژوهش حاضر با هدف شناسایی راهکارهای افزایش اثربخشی درس سازماندهی مواد از دیدگاه دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان انجام شد.

### روش بررسی

روش پژوهش از نوع توصیفی-پیمایشی و نوع مطالعه کاربردی است. جامعه آماری پژوهش، شامل دانشجویان نیم

## یافته‌ها

جدول ۱ در رابطه با عوامل موثر بر بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان بر افزایش اثربخشی دروس سازماندهی مواد از دیدگاه دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان نشان داد که بیشترین میانگین مربوط به گویه ۲ ( تسلط علمی استاد بر مطالب و محتوای درس‌ها ) با مقدار ۴/۴۳ و کمترین میانگین مربوط به گویه ۷ ( استفاده از شیوه‌های مختلط ارزشیابی (چند گزینه‌ای و تشریحی) ) با مقدار ۳/۸۴ می‌باشد. نتایج آزمون t تک متغیره (Sig= /۰۰۱) نشان داد که t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۵ بیشتر می‌باشد. بنابراین از نظر پاسخگویان میزان تأثیر بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان بر افزایش اثربخشی دروس سازماندهی مواد بیشتر از سطح متوسط می‌باشد.

برای تعیین پایایی پرسش‌نامه از فرمول Crunch's alpha استفاده شد. پس از انجام یک مطالعه مقدماتی بین ۳۰ نفر از اعضای نمونه و جمع‌آوری پاسخنامه‌های آن‌ها، ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۶ برآورد گردید که حاکی از پایایی بالای ابزار اندازه‌گیری است.

تجزیه و تحلیل اطلاعات در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی، با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ صورت گرفته است. در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین، و انحراف معیار در قالب جدول و نمودار و در سطح آمار استنباطی با توجه به متغیرهای مورد بررسی از آزمون‌های t تک نمونه‌ای ( One- sample t- Test )، جهت بررسی معنادار بودن تفاوت بین میانگین نمونه‌ها و  $t^2$  هتلینگ (Hotelling<sup>2</sup>)، جهت بررسی معنادار بودن اختلاف میانگین بین متغیرها، استفاده شد.

جدول ۱: فراوانی و درصد پاسخگویان نسبت به گویه‌های مؤلفه بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان

میانگین	جمع	خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	خیلی کم	آماره	گویه
۳/۹۵	۸۷	۲۹	۳۳	۱۸	۶	۲۹	فراوانی	ارزشیابی از درس جلسه قبل، پیش از ارائه
	۱۰۰	۳۳/۳	۳۷/۹	۲۰/۸	۶/۹	۳۳/۳	درصد	درس جدید.
۴/۴۳	۸۷	۰	۵۲	۲۲	۱۲	۰	فراوانی	تسلط علمی استاد بر مطالب و محتوای درس
	۱۰۰	۰	۵۹/۸	۲۵/۳	۱۳/۸	۰	درصد	ها.
۴/۳۹	۸۷	۰	۲۹	۱۲	۰	۴۶	فراوانی	صحت مطالب ارائه شده توسط استاد.
	۱۰۰	۰	۳۳/۳	۱۳/۸	۰	۵۲/۹	درصد	
۴/۳۴	۸۶	۱۷	۰	۴۶	۲۳	۰	فراوانی	پاسخگویی صحیح و علمی به سوالات
	۱۰۰	۱۹/۸	۰	۵۳/۵	۲۶/۷	۰	درصد	دانشجویان.
۴/۱۷	۸۶	۲	۳۱	۴۱	۱۲	۰	فراوانی	رعایت وقت قانونی کلاس و استفاده بهینه از وقت.
	۱۰۰	۲/۳	۳۶/۰	۴۷/۷	۱۴/۰	۰	درصد	
۴/۰۷	۸۶	۲	۳۱	۱۶	۳	۳۴	فراوانی	استفاده از روش‌های فعال تدریس (پرسش و پاسخ).
	۱۰۰	۲/۳	۳۶	۱۸/۷	۳/۵	۳۹/۵	درصد	
۳/۸۴	۸۷	۰	۳۳	۲۲	۸	۲۴	فراوانی	استفاده از شیوه‌های مختلط ارزشیابی (چند گزینه‌ای و تشریحی)
	۱۰۰	۰	۳۷/۹	۲۵/۳	۹/۲	۲۷/۶	درصد	

ادامه جدول ۱: فراوانی و درصد پاسخگویان نسبت به گویه‌های مؤلفه بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان

۴/۱۸	۸۵	۱	۳۱	۱۳	۳	۳۷	فراوانی	تمرکز بر موضوع اصلی و پرهیز از پراکنده
	۱۰۰	۱/۲	۳۶/۵	۱۵/۳	۳/۵	۴۳/۵	درصد	گویی در تدریس.
۴/۰۵	۸۷	۳۱	۳۲	۲۲	۱	۱	فراوانی	جمع بندی و نتیجه گیری در پایان تدریس.
	۱۰۰	۳۵/۶	۳۶/۸	۲۵/۳	۱/۱	۱/۱	درصد	
۴/۰۵	۸۵	۳۱	۳۰	۲۰	۴	۰	فراوانی	استفاده از تدریس پژوهش محور همراه با
	۱۰۰	۳۶/۵	۳۵/۳	۲۳/۵	۴/۷	۰	درصد	تکالیف درسی.
۴/۳۲	۸۷	۴۸	۲۲	۱۴	۳	۰	فراوانی	روز آمده اطلاعات استادان.
	۱۰۰	۵۵/۲	۲۵/۳	۱۶/۱	۳/۴	۰	درصد	
۴/۱۶	۸۶	۳۵	۳۴	۱۳	۴	۰	فراوانی	افزایش سطح آگاهی استادان از طریق
	۱۰۰	۴۰/۷	۳۹/۵	۱۵/۱	۴/۷	۰	درصد	برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی.
۴/۱۵	۸۷	۳۵	۳۱	۲۰	۱	۰	فراوانی	قدرت بحث و استدلال علمی و منطقی استاد.
	۱۰۰	۴۰/۲	۳۵/۶	۲۳/۰	۱/۱	۰	درصد	
۴/۰۸	۸۶	۳۱	۰	۳۳	۲۰	۲	فراوانی	تقسیم بندی مناسب زمان برای تدریس
	۱۰۰	۳۶/۰	۰	۳۸/۴	۲۳/۳	۲/۳	درصد	سرفصل‌های تعیین شده.
۴/۲۶	۸۶	۳۸	۳۵	۱۰	۳	۰	فراوانی	وضوح و روشنی توضیحات مربوط به مطالب
	۱۰۰	۴۴/۲	۴۰/۷	۱۱/۶	۳/۵	۰	درصد	درسی.
۳/۹۵	۸۶	۲۹	۳۱	۲۰	۵	۱	فراوانی	تعامل استادان درس های سازماندهی مواد با
	۱۰۰	۳۳/۷	۳۶/۰	۲۳/۳	۵/۸	۱/۲	درصد	یکدیگر جهت جلوگیری از تکرار مطالب

فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات بر افزایش اثربخشی درس سازماندهی مواد از دیدگاه دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان نشان داد که بیشترین میانگین مربوط به گویه ۳۲ (روزآمده ابزارها و منابع (سرعنوان‌های موضوعی و رده‌بندی‌ها) با مقدار ۴/۲۰ و کمترین میانگین مربوط به گویه ۲۷ (ارایه تدریس در فضای مجازی) با مقدار ۳/۳۵ می‌باشد. نتایج آزمون t تک متغیره ( $Sig= /۰۰۱$ ) نشان داد که t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۵ بیشتر می‌باشد. بنابراین از نظر پاسخگویان میزان تاثیر بهبود فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات بر افزایش اثربخشی درس سازماندهی مواد، بیشتر از سطح متوسط می‌باشد. به منظور تعیین معنادار بودن تفاوت بین میانگین نمرات عوامل موثر بر افزایش اثربخشی درس سازماندهی مواد از دیدگاه دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و

جدول ۲ در رابطه با عوامل موثر بر بهبود محتوای درس سازماندهی مواد با توجه به نیازها و علایق دانشجویان بر افزایش اثربخشی درس سازماندهی مواد از دیدگاه دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان نشان داد که بیشترین میانگین مربوط به گویه ۲۰ (استفاده از مثالهای مناسب در زمینه درس سازماندهی مواد) با مقدار ۴/۲۸ و کمترین میانگین مربوط به گویه ۱۷ (بیان دلایل و فلسفه آموزش درس های سازماندهی در جلسات ابتدایی) با مقدار ۳/۶۴ می‌باشد. نتایج آزمون t تک متغیره ( $Sig= /۰۰۱$ ) نشان داد که t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۵ بیشتر می‌باشد. بنابراین از نظر پاسخگویان میزان تاثیر بهبود محتوای درس سازماندهی مواد با توجه به نیازها و علایق دانشجویان بر افزایش اثربخشی درس سازماندهی مواد، بیشتر از سطح متوسط می‌باشد. جدول ۳ در رابطه با عوامل موثر بر بهبود

دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان به طور یکسان وجود ندارد. همچنین این یافته‌ها نشان داد که بیشترین میزان، مربوط به بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان با میانگین ۴/۱۵ و کمترین آن، مربوط به فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات بر افزایش اثربخشی دروس با میانگین ۳/۷۹ بوده است.

کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان از آزمون  $t^2$  هتلینگ استفاده شد. بر اساس یافته (Sig= /۰۰۱)، F مشاهده شده در سطح Sig  $\leq ۰/۰۵$  معنادار بوده، یعنی تفاوت میانگین نمرات عوامل موثر بر افزایش اثربخشی دروس سازماندهی مواد از دیدگاه دانشجویان معنادار بوده است. بنابراین میزان تاثیر عوامل موثر بر افزایش اثربخشی دروس سازماندهی مواد از دیدگاه

جدول ۲: فراوانی و درصد پاسخگویان نسبت به گویه‌های مؤلفه محتوای دروس سازماندهی مواد با توجه به نیازها و علایق دانشجویان

گویه	آماره	خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کمی	خیلی کم	جمع	میانگین
بیان دلایل و فلسفه آموزش درس های فراوانی	۱۹	۲۷	۲۹	۷	۲	۸۴	۳/۶۴	
سازماندهی در جلسات ابتدایی درصد	۲۲/۶	۳۲/۱	۳۴/۵	۸/۳	۲/۴	۱۰۰		
استفاده از منابع متعدد و معتبر چاپی در فراوانی	۲۴	۳۳	۲۰	۹	۱	۸۷	۳/۸۰	
تدریس درس های سازماندهی مواد. درصد	۲۷/۶	۳۷/۹	۲۳/۰	۱۰/۳	۱/۱	۱۰۰		
ارائه چارچوب کلی درس از آغاز تدریس. فراوانی	۳۱	۳۳	۱۷	۳	۱	۸۵	۴/۰۶	
درصد	۳۶/۵	۳۸/۸	۲۰/۰	۳/۵	۱/۲	۱۰۰		
استفاده از مثالهای مناسب در زمینه دروس فراوانی	۳۸	۳۲	۱۱	۲	۰	۸۳	۴/۲۸	
سازماندهی مواد. درصد	۴۵/۸	۳۸/۶	۱۳/۳	۲/۴	۰	۱۰۰		
معرفی منابع معتبر اینترنتی برای استفاده فراوانی	۳۰	۲۶	۱۹	۸	۲	۸۵	۳/۸۷	
دانشجویان به منظور غنی کردن برنامه درسی درصد	۳۵/۳	۳۰/۶	۲۲/۴	۹/۴	۲/۴	۱۰۰		
سازماندهی مواد.								
تناسب مطالب ارائه شده توسط استاد با فراوانی	۳۱	۳۸	۱۴	۳	۰	۸۶	۴/۱۳	
سرفصل های درس. درصد	۳۶/۰	۴۴/۲	۱۶/۳	۳/۵	۰	۱۰۰		
تناسب محتوای کتاب های سازماندهی مواد فراوانی	۳۲	۳۱	۱۹	۴	۰	۸۶	۴/۰۵	
با اهداف آموزش عالی. درصد	۳۷/۲	۳۶/۰	۲۲/۱	۴/۷	۰	۱۰۰		
ارائه مطالب جدید و متناسب با شرایط روز. فراوانی	۳۹	۲۲	۲۱	۳	۰	۸۵	۴/۱۴	
درصد	۴۵/۹	۲۵/۹	۲۴/۷	۳/۵	۰	۱۰۰		
انسجام و نظم منطقی مطالب ارائه شده هنگام فراوانی	۳۷	۳۵	۱۱	۳	۰	۸۶	۴/۲۳	
تدریس. درصد	۴۳/۰	۴۰/۷	۱۲/۸	۳/۵	۰	۱۰۰		
ارتباط میان مطالب کتاب های سازماندهی فراوانی	۲۹	۲۴	۲۱	۱۰	۲	۸۶	۳/۷۹	
مواد با علایق دانشجویان. درصد	۳۳/۷	۲۷/۹	۲۴/۴	۱۱/۶	۲/۳	۱۰۰		

جدول ۳: فراوانی و درصد پاسخگویان نسبت به گویه‌های مؤلفه فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات

میانگین	جمع	خیلی کم	کم	تأخیری	زیاد	خیلی زیاد	آماره	
							فراوانی	درصد
۳/۳۵	۸۴	۷	۱۷	۱۷	۲۶	۱۷	فراوانی	ارائه تدریس در فضای مجازی.
	۱۰۰	۸/۳	۲۰/۲	۲۰/۲	۳۱/۰	۲۰/۰	درصد	
۳/۶۴	۸۴	۵	۱۳	۲۱	۱۳	۳۲	فراوانی	آشنایی استادان با آموزش‌های الکترونیک، برنامه درسی الکترونیک و آموزش مجازی.
	۱۰۰	۶/۰	۱۵/۵	۲۵/۰	۱۵/۵	۳۸/۱	درصد	
۳/۵۹	۸۶	۷	۷	۲۴	۲۴	۲۴	فراوانی	تعامل استادان و دانشجویان از طریق اینترنت و پست الکترونیک.
	۱۰۰	۸/۱	۸/۱	۲۷/۹	۲۷/۹	۲۷/۹	درصد	
۳/۶۰	۸۵	۵	۱۱	۲۳	۲۰	۲۶	فراوانی	تشویق دانشجویان برای کار در فضای مجازی.
	۱۰۰	۵/۹	۱۲/۹	۲۷/۱	۲۳/۵	۳۰/۶	درصد	
۳/۶۸	۸۵	۸	۵	۱۹	۲۷	۲۶	فراوانی	استفاده استادان درس‌ها از نرم افزارهای مربوط جهت تدریس.
	۱۰۰	۹/۴	۵/۹	۲۲/۴	۳۱/۸	۳۰/۶	درصد	
۴/۲۰	۸۶	۱	۳	۱۳	۳۰	۳۹	فراوانی	روز آمدی ابزارها و منابع (سرعنوان های موضوعی و رده بندی ها).
	۱۰۰	۱/۲	۳/۵	۱۵/۱	۳۴/۹	۴۵/۳	درصد	
۳/۹۷	۸۶	۳	۶	۱۳	۳۳	۳۱	فراوانی	کارگاه مناسب در گروه آموزشی محل تحصیل برای درس های سازماندهی مواد.
	۱۰۰	۳/۵	۷/۰	۱۵/۱	۳۸/۴	۳۶/۰	درصد	
۳/۵۷	۱۰۰	۷	۱۱	۱۷	۲۸	۲۳	فراوانی	دسترس پذیری به رایانه های شخصی در حین تدریس.
	۱۰۰	۸/۱	۱۲/۸	۱۹/۸	۳۲/۶	۲۶/۷	درصد	
۴/۰۸	۸۵	۳	۴	۱۲	۳۰	۳۶	فراوانی	امکان انجام تکالیف در کارگاه گروه آموزشی محل تحصیل برای درس های سازماندهی مواد.
	۱۰۰	۳/۵	۴/۷	۱۴/۱	۳۵/۳	۴۲/۴	درصد	
۴/۰۵	۸۶	۲	۴	۱۷	۲۸	۳۵	فراوانی	همکاری متقابل کتابخانه دانشگاهی با استاد و دانشجویان به منظور ارتقاء درس های سازماندهی مواد
	۱۰۰	۲/۳	۴/۷	۱۹/۸	۳۲/۶	۴۰/۷	درصد	
۴/۰۵	۸۶	۳	۴	۱۵	۲۸	۳۶	فراوانی	تناسب تعداد ابزارهای فهرست نویسی، رده بندی، و نمایه سازی با دانشجویان
	۱۰۰	۳/۵	۴/۷	۱۷/۴	۳۲/۶	۴۱/۹	درصد	

۴/۱۵ می‌باشد. یافته‌های مربوط به این مولفه نشان داد که اختلاف میانگین مشاهده شده در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار بود. بنابراین از نظر پاسخگویان میزان تاثیر بهبود مهارت‌های

### بحث

بر اساس یافته‌های پژوهش، میانگین مولفه عوامل موثر بر بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان

کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه علوم پزشکی ایران به این نتیجه رسیدند که سخت افزارهای موجود در کتابخانه‌های تحت بررسی اغلب قدیمی و متفاوت از یکدیگرند، بر این اساس با نتایج بدست آمده از این مولفه همسو است. همچنین یافته‌های این مولفه با نتایج پژوهش احمدی لاری (۳)، کوچک و سمیرمی زاده (۷)، Ocholla و Ocholla (۸) همخوانی دارد.

### نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان دریافت که از نظر پاسخگویان، میزان تاثیر هر سه مورد مذکور (بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان، بهبود محتوای دروس سازماندهی مواد با توجه به نیازها و علایق دانشجویان، بهبود فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات) بر افزایش اثربخشی دروس سازماندهی مواد، بیشتر از سطح متوسط می‌باشد. بنابراین، دروس سازماندهی مواد صرف تدریس در محیط‌های آموزشی، نمی‌توانند آنگونه که باید تاثیرگذار باشند. برای تاثیرگذاری بهتر و بیشتر این دروس، لازم است عوامل گوناگون مانند بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان، بهبود محتوای دروس سازماندهی مواد با توجه به نیازها و علایق دانشجویان و بهبود فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات را در نظر گرفت.

### پیشنهادها

بر این اساس، پیشنهادهایی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

- روزآمد کردن اطلاعات مدرسان از طریق فرصت‌های مطالعاتی، برنامه‌های سخنرانی، سمینار و انتشار مجلات علمی، حضور در کنفرانس‌های بین‌المللی.
- لزوم تغییر شیوه‌های تدریس در دروس سازماندهی مواد با به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در تدریس.
- بازنگری مستمر در برنامه درسی رشته کتابداری به خصوص در دروس سازماندهی مواد توسط دانشگاه‌ها.
- سرمایه‌گذاری کافی برای آموزش‌های عملی و تقویت منابع کتابخانه‌ای.

حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی استادان بر افزایش اثربخشی دروس سازماندهی مواد، بیش‌تر از سطح متوسط می‌باشد. ابراهیمی و علی‌پور نیز به این نتیجه رسیدند که اعزام استادان به خارج از کشور برای مطالعه و پژوهش و برگزاری کارگاه‌های آموزشی استفاده از فناوری اطلاعات در تدریس با استفاده از استادان مجرب خارجی به ارتقا رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی کمک شایانی خواهد کرد (۹) و بر این اساس با نتایج بدست آمده در این مؤلفه همخوانی دارد. نتایج این پژوهش با پژوهش Ocholla و Ocholla (۸) نیز همسو است.

از سوی دیگر، میانگین مولفه محتوای دروس سازماندهی مواد با توجه به نیازها و علایق دانشجویان ۳/۹۹ می‌باشد. یافته‌های مربوط به این مولفه نیز نشان داد که اختلاف میانگین مشاهده شده در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار بود. بنابراین از نظر پاسخگویان میزان تاثیر محتوای دروس سازماندهی مواد با توجه به نیازها و علایق دانشجویان بر اثربخشی دروس سازماندهی مواد، بیش‌تر از سطح متوسط می‌باشد. نوکریزی (۶) نیز به این نتیجه رسید که بیشتر آثار موجود در این حوزه ترجمه است و سازماندهی مواد پس از ورود رایانه به کتابخانه‌ها به طور کلی متحول شده و نیازمند توجه بیشتر مدرسین کتابداری برای ابداع و به کارگیری روش‌های جدید در سازماندهی محیط الکترونیکی است و از این نظر با نتایج این پژوهش همسو است. همچنین یافته‌های این مولفه با نتایج پژوهش کوبی (۴)، و ابراهیمی و علی‌پور (۹) همخوانی دارد.

همچنین، میانگین مولفه عوامل موثر بر بهبود فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات، ۳/۷۹ می‌باشد. یافته‌های مربوط به این مولفه هم نشان داد که اختلاف میانگین مشاهده شده در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار بود. بنابراین از نظر پاسخگویان میزان تاثیر بهبود فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات بر افزایش اثربخشی دروس سازماندهی مواد، بیشتر از سطح متوسط می‌باشد. اسکروچی و همکاران (۵) در بررسی استفاده از فناوری اطلاعات در سازماندهی مواد کتابخانه‌های مرکزی و



- دروس کتابداری به خصوص دروس سازماندهی مواد به صورت کارگاهی و آزمایشگاهی ارایه شود.
- فهرست‌نویسان به سازماندهی منابع الکترونیکی توجه خاصی داشته و از کارهایی که در این حوزه در سطح دنیا انجام شده است الگو برداری کنند تا در پژوهش و تدریس خود مبانی اساسی آن را مورد بررسی و آموزش قرار دهند.

## References

1. Soltani P, Rastin F. Encyclopedia of Library and Information Science. Tehran: Farhang Moaser; 2002. [In Persian]
2. Mazinani A. Library and librarianship. Tehran: The Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Humanities (SAMT); 2006. [In Persian]
3. Ahmadi Lari R. investigating the viewpoints of Shiraz University's students and graduates to the field of Library and Information Science. Information Science Quarterly 1996; 11 (4), 61-7. [In Persian]
4. Kokabi M. Reviewing the organization of materials' courses. Book Quarterly 1997; (31), 57-69. [In Persian]
5. Skrochi R, Ghazi MirSaeid J, Solati Masooleh R. Using of the Information Technology into the Organization of Materials of the Medical University and Colleges of Iran's central libraries, Tehran: A survey. Health Management Quarterly 2008; 11(32): 47-55. [In Persian]
6. Nokarizi M. Reviewing of the organization of materials' literature in Iran: Survey of books, theses, and researches in organization of materials (Cataloging and classification). Book Quarterly 2006; (68), 141-58. [In Persian]
7. Koochak A, Semiromizadeh M. Using of information technology into the curriculum of library and information science in BS and MA courses in Ahvaz. Journal of Library 2004; 38(41): 185-210. [In Persian]
8. Ocholla, Lyudmila; Ocholla, Dennis N. Cataloguing and classification education and training in library and information science. Proceeding of the 15th Information Studies (IS) Annual Conference Announcement; 2011 oct 4; South Africa, University of Zululand; 2011.
9. Ebrahimi R, Alipoor S. Consequences of the advent of information technology and communications on education in Library and Information Sciences. Ertebat Elmi 2010; 12(1). [In Persian]

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
 رتال جامع علوم انسانی

## Approaches of Increasing the Effectiveness of Organization of Materials Courses in View of the BA Students of University of Isfahan and Isfahan University of Medical Sciences\*

Ahmad Shabani<sup>1</sup>; Roya Khodadoostan<sup>2</sup>; Rasul Saadat<sup>3</sup>

### Original Article

#### Abstract

**Introduction:** The materials of library must be organized based on international standards, so that the users' information needs are met favorably and accessibility to the library materials is facilitated. This research aimed recognizing the approaches of increasing the effectiveness of the organization of materials courses in view of the University of Isfahan and Isfahan University of Medical Sciences' students in BA.

**Methods:** A descriptive survey method was used. The population included 154 BA. Students in the second to seventh term of 2011-2012 in University of Isfahan and Isfahan University of Medical Sciences. Out of these, 87 students were sampled. It was used a researcher-made questionnaire for gathering information. The questionnaire was scrutinized by 4 experts for the validity and the Cronbach's alpha was calculated %96 for the reliability. In order to analyzing the data SPSS was deployed for calculating percentage, average, standard deviation, One-sample t-Test, and Hotelling's T<sup>2</sup>.

**Results:** The p-value of t-test (Sig= /001) showed that the amount of all factors was higher than the average. On the other hand, Hotelling's T<sup>2</sup> showed that effectiveness of improvement of professional skills and faculties' abilities (4/15) is more than the other factors and effectiveness of preparing the facilities (3/79) is less than the other factors.

**Conclusion:** Teaching the organization of materials courses is not enough, but it must be paid attention to various factors too, such as improvement of professional skills and faculties' abilities, the contents of the organization of materials courses regarding to students' needs and interests, and preparing the facilities.

**Keywords:** Educational Planning; Information Science; Library and Information Science; Universities.

Received: 6 Jun, 2013

Accepted: 1 Feb, 2014

**Citation:** Shabani A, Khodadoostan R, Saadat R. **Approaches of Increasing the Effectiveness of Organization of Materials Courses in View of the BA Students of University of Isfahan and Isfahan University of Medical Sciences.** Health Inf Manage 2014; 11(5):567.

\*- This article is derived from MSc Thesis.

1- Professor, Knowledge and Information Science, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran

2- MA, Knowledge and Information Science, University of Isfahan, Isfahan, Iran

3- MA, Knowledge and Information Science, Academy of Islamic Sciences and Culture, Qom, Iran (Corresponding Author)

Email: saadat.rasul@gmail.com